

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΣ, πόνημα στιχρὸν, ὑπὸ *Εὐθέρου*. — *CONTES ET POÈMES DE LA GRÈCE MODERNE* par M. Marino Vreto. — ΚΥΠΡΙΑΚΑ ὑπὸ *Ἀ. Σακελλαρίου*. — ΑΛΒΑΝΟΙ, ὑπὸ Νικολέου. — ΠΟΔΥΒΙΟΣ, ὑπὸ *Β. Βουζίκου*. — ΤΟ ΥΔΩΡ ΤΗΣ ΣΥΓΓΩΣ, ὑπὸ *Π. Δημητρίου*.

— 0 —

Πρὸ πολλοῦ καθυστερήσασα ἡ Πανδώρα τὴν ἀπόκρισιν τοῦ βιβλιογραφικοῦ αὐτῆς ἐφλήματος, ἀρχεται αὐτῆς ἐκείθεν, ὅθεν τὴν σήμερον τὰ πάντα ἀρχονται, καὶ ὅπου τὰ πάντα τελευτῶσιν, ἀπὸ τοῦ Ἀνατολικοῦ ζήτηματος. Διὰ τοῦτο Ἕλληνας τῶ ὄντι τὸ ζήτημα τοῦτο εἶναι ὑπάρξεως ζήτημα, καὶ πᾶν ἄλλο ἀφανίζεται ἐνώπιον αὐτοῦ, καὶ ἡ πάρεργον εἶναι, ἢ εἶναι αὐτοῦ συνέπεια, ἢ ἐν αὐτῷ περιέχεται. Ὅσον καὶ ἂν προσποιώμεθα τοὺς ἀδιαφόρους, τοὺς ἐγκαρτεροῦντας, τοὺς ὑπομένοντας, αὐτὸ τὸ ζωτικὸν ζήτημα, τὸ ἐγγυον τοῦ μέλλοντος τοῦτο ζήτημα, εἶναι εἰς τὸ βάθος τῶν ἡμετέρων καρδιῶν, καὶ εἰς ὅλων τῶν ἡμετέρων λογισμῶν τὰ βάθη, καὶ αὐτοῦ ἡ ὁμίχλη περικαλύπτει σήμερον καὶ τὸν Παρνασσόν, καὶ αἱ Μοῦσαι αὐταὶ ἄλλο ἀντικείμενον δὲν εὐρίσκουσι τῶν ἐμπνευτέων των.

Θέλω λέγειν Ἀτρείδας
Θέλω δὲ Κάδμον ἄδειν
Ἄ βάρβιτος δὲ χορδαῖς

τὸ ἀνατολικὸν ζήτημα, καὶ τὰς ἐλπίδας του καὶ τοὺς φρόνους του, καὶ τ' ἀποτελέσματα του ἤξει καὶ ἐπαναλαμβάνει.

Ταύτης τῆς πρὸς τὸ ἀνατολικὸν ζήτημα φαρᾶς τῶν διανοιῶν, τῆς εἰς τὴν ἐστίαν ταύτην συγκεντρώσεως ὅλων τῶν ἀκτίνων τῶν ψυχικῶν δυνάμεων, περιεργότατον προϊόν εἶναι ἡ ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΣ τοῦ *Εὐθέρου*, στιχρὰ σύνθεσις, ἰση σχεδὸν τὸν ἄγκον πρὸς ἐπικὸν ποίημα, διότι περιλαμβάνει ὑπὲρ τοὺς 3500 στίχους, ἀλλὰ μὴ ἔχουσα ἐποποιεῖς οὐτὰ ἀξιώσιν, οὐτε σχέδιον, οὐτε διαίρεσιν, οὐτε ἠθοποιίαν, οὐτε τ' ἄλλα προσόντα. Καὶ οὐτε μὲν ὁ συγγραφεὺς αὐτοῦ ἀπαιτεῖ νὰ κριθῆ αὐτὸ, οὐδ' ἡμεῖς νομιζομεν δίκαιον νὰ τὸ κρίνωμεν ὑπὸ τὴν ποιητικὴν αὐτοῦ ἐποψίν, διότι ἡ ποίησις εἶναι μεγαλοφυῆς καὶ εὐχαρι πλάσμα τῆς φαντασίας· ἐν δὲ τῷ ποιήματι τούτῳ ἀντί τῆς φαντασίας, ἐπικρατεῖ ὁ ὀρθὸς λόγος καὶ τὸ αὐστηρὸν δίκαιον. Τοῦ συγγραφεῖος ὁ σκοπὸς δὲν ἦτον νὰ ἐπιζητήσῃ σπάνιά τινα ἄνθη, ἄτινα, ὅσαν εὐγενῆ καὶ ἂν εἶναι, εἰς κόσμημα πάντοτε, ἀλλὰ προσέθετο σοβαρώτερον ἄλλο, νὰ καταδείξῃ τὴν μεγάλην τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους ἐνότητα, τὰ δικαιώματα αὐτοῦ ἐπὶ τῆς ἀνατολῆς, τὸ συμφέρον τῆς Εὐρώπης τοῦ νὰ ἐγκολπωθῆ καὶ προαγάγῃ αὐτὸ, καὶ ἐν γένει πᾶν ὅ,τι πληροῖ, πᾶν ὅ,τι

θερμαίνει παντὸς γνησίου Ἕλληνος τὴν καρδίαν. Ἴσως δὲ αὐτὸ τοῦτο, ὅτι αἱ ἰδέαι καὶ τὰ αἰσθήματα ταῦτα πληροῦσι καὶ θερμαίνουσι πάντων τῶν ἑλλήνων τὰς καρδίας, δύναται νὰ παρατηρηθῆ ὅτι χρησιμώτερον βὰ ἦτον ἂν ταῦτα πάντα ἐλέγοντο αὐγὴ ἑλληνιστῶν, ἀλλ' εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν ἔθνῶν ἐκείνων ἅτινα πρέπει νὰ πεισθῶσι περὶ τῶν τοιούτων ἀληθειῶν. Ἐπίσης δισταγμοῦ δύναται νὰ ἀρθῆ, ἂν περὶ πραγμάτων τοσούτω θετικῶν, περὶ πεποιθήσεων τοσούτω ἐβραίων, ἂν εἰς σπουδαιολόγους συλλογισμοὺς ἀρμόζῃ ἡ τῆς ποιήσεως γλῶσσα. Ἀλλ' ὅτι ἕκαστος ἀναγνώστης τῆς Πανελληνίδος πρέπει ἀδιστακτικῶς νὰ παραδεχθῆ, εἶναι ὅτι ὁ συγγραφεὺς αὐτῆς διακαίεται ὑπὸ ἐνθέρμου καὶ γνησίου πατριωτισμοῦ, ὅς οὐδέποτε διεφύσθη, καὶ οὐ διηνεκῶς δεινμάτα ἔδωκε, καὶ ἐπὶ τῆς ἐπαναστάσεως ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἔθνους του ἀγωνισάμενος, καὶ μετὰ ταῦτα πιστῶς καὶ ἀξίως ὑπηρετήσας αὐτὸ, καὶ ἤδη ἀξιεργῶν πάσας τὰς στιγμὰς τῆς ζωῆς του εἰς συγγραφὰς ὑπὲρ αὐτοῦ, καὶ εἰς πολλῶν ὠφελιμάτων γονιμον ἐφημεριδογραφίαν.

Μετὰ τῶν ποιητικῶν προϊόντων τῆς ἐποχῆς ταύτης πρέπει νὰ κατατάξωμεν καὶ τὰ *CONTES ET POÈMES* τοῦ νέου *Κ. Μαρτίνου Βρετοῦ*, υἱοῦ τοῦ διὰ τὴν ἀνακάλυψιν τοῦ πηλήματος καὶ τῆς Τόμης, καὶ διὰ τὴν σύνταξιν τοῦ καταλόγου τῶν ἑλλήνων συγγραφεῶν καὶ δι' ἄλλα αὐτοῦ ἔργα γνωστοῦ εἰς τὸ Πανελλήνιον *Κ. Παπακαδοπούλου Βρετοῦ*. Ταῦτα οὐτε ἑλληνιστῶν οὐτε διὰ στίχων εἰς γεγραμμένα, καὶ ὁμοῦ ἡ νεοελληνικὴ ποίησις δύναται δικαίως νὰ διεκδικήσῃ αὐτὰ. Ὡς γνωστὸν τὰ δημοτικὰ ἠμῶν ἄσματα, ἐκ μνήμης μεταδιδόμενα, καὶ εἰς ταξίν ἀνθρώπων ἀμαθῶν τὸ πλεῖστον κυκλοφοροῦντα, διαφθερίζονται καὶ κολοβοῦνται πολλαχῶς, καὶ εἰς τοὺς συλλέγοντας αὐτὰ περιέρχονται εἰς κατάστασιν χειρόνα ἢ ὅτι τὰ Ὀμηρικὰ ἔπη περιήλθον εἰς τοὺς περὶ Πεισιστράτον. Μεταξὺ τῶν ὑπὸ τοῦ *Κ. Φωκιάλλου* συλλεγέντων, ὀλίγιστα εἰς τὰ πλήρη καὶ ἀκέραια, καὶ μὴ ἐκ τεμαχίων διαφόρων, ὡς ἀτελεῖς κέντρωνες προδήλως συνηρμολογημένα. Διὰ τοῦτο ὁ *Κ. Βρετός*, ὅστις ἐν ὄσῳ διέτριβεν ἐν Γαλλίᾳ, ἐπροσπάθει νὰ ἐφελευθῆ ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος τὸ κατὰ δύναμιν τὴν προσοχὴν καὶ τὴν εὐνοίαν τῆς Εὐρώπης, θέλων καὶ τὰ ἀκαλλιέργητα ταῦτα, ἀλλ' εἰς φυσικὴν καλλονὴν ἐμπρέποντα ἄνθη τοῦ Παρνασσοῦ αὐτῆς νὰ καταστήσῃ εἰς τὴν Γαλλίαν γνωστὰ, δὲν τὰ μετέφερεν οὕτως ἀτελεῖ καὶ ἠκρωτηριασμένα, ὡς ἐν ταῖς συλλογαῖς ἀπαντῶνται, ἀλλ' ἀπήντησεν ἐξ αὐτῶν κατ' ἐκλογὴν στέφανον ἐν ᾧ θάλλουσιν ὅλα αὐτῶν τὰ ἄνθη καὶ ὑπὸ τῶν ὄρειων ζεφύρων ζωογονούμενα χρώματα, καὶ ὅστις ἀποπνέει τὰ ἀμύλυντα ἐκεῖνα τῶν ἀπαστήτων κοιλάδων ἀρώματα, καὶ παρήγαγεν ἔργον τὸ μεταξὺ ἐπέγον τῆς συλλογῆς καὶ τῆς συγγραφῆς, καὶ ἐν ἀκριβοστάτῃ γαλλικῇ φράσει ἐδημοσίευσεν οὐχὶ μετάφρασιν, ἀλλ' ἀντήγησιν τῶν ἀφελῶν ἐκείνων ἀσμάτων, ἅτινα ἐν ταῖς δουλικαῖς ἡμέραις παρηγόρουν τὴν ἐλευθερίαν εἰς τῶν βράχων τὰς κορυφὰς καὶ εἰς τῶν ἐρήμων τὰ σπή-

λαία. Τοῦτο δὲ τὸ κριτὸν βιβλίον ἔσχε καὶ ἰδιαί-
τερόν τι εὐτύχημα, ἀρκούν αὐτὸ καὶ μόνον εἰς ἐντελῆ
οἷου δῆποτε βιβλίου ἐπιτυχίαν. Εἶναι δὲ τοῦτο ὅτι
τὸ προοίμιον ἔγραψεν ὁ Κ. Προσπερός ὁ Μεριμαῖος.
Τοῦ νέου Ἑλληνοῦ τὰ φιλολογικὰ ἐφόδια ἐκάλυψεν
ὑπὸ τὴν ἐνδοξὸν του σημαίαν.

Ἀλλὰ πλὴν τῆς ποιήσεως καὶ ἡ ἐπιστήμη ἐπλού-
τισε κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην τὴν φιλολογίαν ἡμῶν.
Πολλάκις καὶ ἐν ἄλλαις περιστάσεσι κατεδείξαμε
τὴν ἐκ τῶν τοπογραφικῶν μονογραφικῶν προκύπτου-
σαν μεγάλην ὠφέλειαν, διότι αὐταὶ εἰσὶ τὰ πολὺ
τιμα στοιχεῖα ἐξ ὧν δύναται νὰ προκύλῃ ἡ ἐντελής
γνώσις τῆς ἐπ' αἰῶνας σχεδὸν λησμονηθείσης καὶ ἐν
τελῶς ἀγνώστου διαμεινάτης Ἑλλάδος. Τῆς κατη-
γορίας ταύτης ἐν τῶν ἀξιολογωτάτων ἐσχάτως ἐκ-
δοθέντων ἔργων εἶναι τοῦ Κ. Ἀθ. Σακελλαρίου τὰ
Κυπριακά, ἢ εἰς τρεῖς τόμους, ὧν ὁ πρῶτος ὅμως
μόνος ἐξεδόθη, ἀκριβῆς περιγραφή τῶν θέσεων, τῆς ἱ-
στορίας καὶ τῶν ἠθῶν τῆς μεγάλης καὶ ἀρχαιότατα
περιφέρειου ἐκείνης νήσου, ἧτις εἶναι ὡς ὁ ἱστορικὸς
κρίκος μεταξὺ τοῦ φοινικικοῦ καὶ Ἑλληνικοῦ πο-
λιτισμοῦ, καὶ ἐρ' ἧς κατὰ περιεργότατον τρόπον
ἀπαντῶνται συγχρόνως ἀφθονα καὶ πλείπτου λόγου
ἄξια λείψανα ἀμφοτέρων τῶν ἐνῶν καὶ ἀμφοτέρων
τῶν ἐποχῶν. Ὁ δὲ Κ. Ἀθ. Σακελλαρίου, οὐ μόνον
ἐμελέτησε μετὰ πολλῆς ἐπιεσσίας τὰς ἀρχαίας πηγὰς
ὅσαι περὶ Κύπρου πραγματεύονται, καὶ τῶν νεω-
τέρων τὰ περὶ αὐτῆ, συγγράμματα, ἀλλὰ καὶ πε-
ριηγήθη τὴν νῆσον πᾶσαν, καὶ πολλὰ ἀνηρέυνησε, καὶ
παρ' εἰδημόνων ἐδιδάχθη, καὶ μετὰ πολλῆς ἐπιστα-
σίας καὶ κρίσεως ἐξίχνιασε, καὶ αὐτὸς ἐνεκάλυψε,
ὥστε δικαίως δύναμεθα νὰ διίσχυρισθῶμεν ὅτι καὶ
μετ' αὐτὴν τὴν ἀξιόλογον τοῦ Ἐγγέλου μονογρα-
φίαν, οὐκ εὐκαταφρόνητα συνεισέφερεν ὡς πρὸς τὴν
τοπογραφίαν τῆς νήσου. Ὁ πρῶτος τόμος ἐμποιεῖ
τῶ ἀναγινώσκοντι λύπην, ὅτι αἱ πόροι ἐπέλιπον τῆ
συγγραφῆ πρὸς ἐκδόσιν καὶ τῶν ἐπομένων.

Εἰς δὲ τὴν ἱστορίαν πολλοῦ ἐπαινοῦ ἀξίαν συν-
εισφοράν προσήνεγκεν, οὐδὲν μὲν νέον οὐδ' ἀγνω-
στον προσθείταν, ἀλλὰ τὰ γνωστὰ καταλλήλως συν-
δυάσασαν, καὶ μετὰ χάριτος καὶ τέχνης ἐκφράσασαν,
ὁ Κ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΒΟΥΖΙΚΗΣ τὴν περὶ βίου τοῦ
Πολυβίου ἀποφοιτητήριον ἐκ τοῦ Ἑλληνικοῦ παν-
επιστημίου πραγματείαν αὐτοῦ. Ὁ Κ. Βουζίκης,
ἤδη ἐπαξίως θέσιν καθηγητοῦ κατέχων ἐν τῷ τῆς
Λαμίας Γυμνασίῳ, ἐσπούδασε κατὰ βάθος πάντας
τοὺς περὶ Πολυβίου γράψαντας, πρὸ πάντων ὅμως
κατὰ βάθος ἐσπούδασεν αὐτὸν τὸν Πολυβίον, καὶ
ἔγνω καὶ τὸν χαρακτῆρα καὶ τὴν πολιτείαν του, καὶ
κατώρθωσεν ἐπιθεξιμώτατα ν' ἀπομιμηθῇ τὴν φράσιν
αὐτοῦ, ὥστε ἀδιστακτῶς δύναμεθα νὰ διίσχυρι-
σθῶμεν ὅτι ἡ πολλοῦ λόγου ἄξια αὕτη διατριβὴ εἶναι
ὑπὸ τὴν ἐποψιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐκ τῶν ἀκριβεστά-
των καὶ καθαρωτάτων προϊόντων τῆς ἡμετέρας φι-
λολογίας κατὰ τοὺς ἐσχάτους τούτους χρόνους.

Καὶ ἕτερα ἀποφοιτητήριος διατριβὴ, ἡ ἐσχάτως
ἐν Γοτίγκῃ ἐκδοθεῖσα ὑπὸ τοῦ ἐκ Μακεδονίας Κ.
Νικολάου, ἔχει πολλὰ τὰ ἄξια συστάσεως καὶ ἐ-

παινοῦ. Δὲν εἴμεθα ἐκ τῶν φρονούντων ὅτι πᾶσαι αἱ
τοιούτου εἶδους διατριβαὶ πρέπει ἀνεύκτως νὰ γρά-
φονται εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν, καὶ θεωροῦμεν μά-
λιστα τὴν ἡμετέραν καθομιλουμένην σήμερον, ὡς
ἤδη ἐκαλλιέργηθη, καὶ ὁπτημέραι προβαίνει βελτιου-
μένη, ὡς τοσοῦτον ἀξίαν τῆς κλασικῆς αὐτῆς μη-
τρὸς θυγατέρα, ὥστε ἂ μὴ τὴν δύναμιν κεκτημένος
νὰ γράφῃ εὐχερῶς ἐν ἐκείνῃ, δύναται μετὰ πάσης
ἀξιοπροσείας καὶ ἐντελεστάτα νὰ ἐκφράξῃ τὰς ιδέ-
ας του ἐν τῇ νεωτέρῃ. Αἱ τοῦ Κ. Νικολάου εἰσὶ
σπουδαῖαι ὡς πρὸς τὴν ἱστορίαν φυλῆς, ἧτις εἶναι
στενῶς μετὰ τῆς ἡμετέρας συνδεδεμένη. Καὶ κατὰ
πόσον μὲν οἱ Σκιπετάραι εἰσὶν οἱ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων
μνημονευόμενοι Σκυθοταῦροι, ὁμολογοῦμεν ὅτι καὶ
ἀρ' οὐ ἀνέγνωμεν τὴν διατριβὴν ταύτην δὲν δύναμεθα
μετὰ πεποιθήσεως νὰ διίσχυρισθῶμεν ὁμολογοῦμεν
ὅμως ἐπίσης ὅτι ἡ διατριβὴ θὰ ἐκλόνηζεν ἰσως τὴν πε-
ποιθήσιν μας ὑπὲρ τοῦ ἰσχυρισμοῦ τοῦ Κ. Ἐν ὅτι οἱ
Ἄλξανοὶ εἰσὶν ἱελασγοὶ, ἀν τοιαύτην πεποιθήσιν
εἶχομεν, δὲν ἀρνούμεθα ὅμως ὅτι μεταξὺ τῶν δύο
ἀμφιβάλλων πεποιθήσεων, ἐπιθυμοῦμεν μᾶλλον, ἀν
ἐδυνάμεθα, νὰ συμερισθῶμεν τὴν τοῦ Κ. Ἀν. καὶ
προσέτι νῆχόμεθα περισσοτέραν ἐκ μέρους τοῦ
Ἑλληνοῦ ἐπικριτοῦ φιλοφροσύνη πρὸς τὸν Γερμα-
νὸν συγγραφέα, καὶ εὐγνωμονεστέραν ἀναγνώρισιν
τῶν σπουδαίων ἀγώνων αὐτοῦ πρὸς ὑποστήρι-
ξιν ιδέας φιλελληνικωτέρας ἰσως ἢ ὀρθότερας, καὶ
πιθανῶς κατὰ ταῦτο οὐχὶ ἐντελῶς μακρυνομήσης
τῆς ἀληθείας, ὅτι οἱ ἀρχαῖοι Ἰλλυριοὶ ἦσαν ἰσως
κρίκοι οὐχὶ ἐντελῶς ξένοι πρὸς τὴν ἑθνικὴν ἄλυσιν
εἰς τὴν ἀνήκον καὶ τὰ διάφορα κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ
ἥττον ἑλληνισμοῦ μετέχοντα ἔθνη.

Μετὰ τῶν ἔργων τούτων τῶν καθηγητῶν καὶ δι-
δακτῶν ἀξιωτάτην κρίνομεν νὰ καταριθμηθῶμεν
καὶ πραγματείαν τινὰ φοιτητοῦ τοῦ πανεπιστημίου,
τὴν περὶ Στυγὸς μονογραφίαν, ἧτις κατ' ἀρχὰς
μὲν ἐδημοσιεύθη ἐν τῷ περιοδικῷ τούτῳ, μετὰ ταῦτα
δὲ μετετυπώθη πολὺ πληρετέρα. Ὁ Κ. Π. Δημητρώ-
πουλος φοιτητῆς τῆς νομικῆς σχολῆς, ἐπραγματεύθη
φιλολογικῶς τε καὶ ἀρχαιολογικῶς περὶ τῆς φύσεως
καὶ τῆς ἱστορίας τοῦ ὕδατος τῆς Στυγὸς, περὶ τῶν εἰς
αὐτὸ ἀναφερομένων ἀρχαίων προλήψεων, καὶ περὶ τῆς
συμβολικῆς τῶν μυθωμάτων τούτων σημασίας, ἀ-
ποδείξας ὅτι ἐκτιμᾷ ἐπαξίως τὴν θέσιν τοῦ φοιτητοῦ
ἐν τῷ πανεπιστημίῳ, καὶ θεωρεῖ αὐτὸν οὐχὶ προτι-
θέμενον μόνον τὴν προσοικειωσιν ἐπαγγελματικῶν
τινῶν γνώσεων, ἀλλὰ καὶ τὴν καλλιέργειαν τοῦ νοῦς,
καὶ τὴν ἀπόκτησιν διακεκριμένης παιδείας.